

MỘT SỐ BIỆN PHÁP TỔ CHỨC PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC PHẢN BIỆN KHOA HỌC CHO HỌC VIÊN THÔNG QUA HOẠT ĐỘNG NGHIÊN CỨU KHOA HỌC Ở CÁC TRƯỜNG SĨ QUAN QUÂN ĐỘI HIỆN NAY

Trung tá, ThS. Trần Anh Kiên

Nghiên cứu sinh, Học viện Chính trị - Bộ Quốc phòng
Email: kienspqs@gmail.com

Article history

Received: 20/02/2023

Accepted: 18/3/2023

Published: 10/4/2023

Keywords

Scientific criticism
competence, scientific
research, military officer
schools

ABSTRACT

Developing scientific critical thinking skills for learners is an important task, content of education and training of military officer schools. There are many ways and measures to develop scientific critical thinking skills for cadets of military officer schools, among which organizing scientific research activities is a way and measure that has been proven to be practical and effective. The article clarifies the concept and proposes measures to develop scientific critical thinking skills for cadets through organizing scientific research activities at military officer schools today. Well-organizing scientific research activities is a practical and effective measure to develop the competence of scientific criticism for students of current military officer schools; therefore, it is necessary to join hands and closely and regularly coordinate efforts of all pedagogical forces at military officer schools.

1. Mở đầu

Năng lực phản biện khoa học là khả năng huy động vốn tri thức, kinh nghiệm và khả năng lập luận, biện minh để phản bác những ý kiến, quan điểm đối lập trên cơ sở làm rõ về lí luận và thực tiễn của những ý kiến, quan điểm đối lập đó; là phẩm chất cần thiết đối với mỗi cá nhân, đặc biệt là với người học ở bậc đại học, khi giúp người học có cách thức tiếp cận và giải quyết đúng đắn các vấn đề lí luận và thực tiễn, loại bỏ những nhận thức sai lầm, từ đó tiệm cận đến gần hơn với chân lí. Phát triển năng lực phản biện khoa học cho người học là đòi hỏi đặt ra đối với giáo dục hiện đại. *Bách khoa thư về Triết học* của Đại học Stanford (Hoa Kỳ) cho rằng: Phát triển năng lực phản biện khoa học cho người học cần được coi là một mục tiêu giáo dục quan trọng. Giáo dục năng lực phản biện khoa học cho người học chính là tôn trọng quyền tự chủ của người học và làm như vậy sẽ trực tiếp chuẩn bị cho sự thành công của họ trong cuộc sống (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2018).

Phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên ở các trường sĩ quan quân đội là tổng hợp các tác động có mục đích, có tổ chức của các lực lượng sư phạm nhằm củng cố, tăng cường và hoàn thiện các nhóm năng lực phát hiện vấn đề và nhóm năng lực giải quyết vấn đề; từ đó, nâng cao chất lượng học tập của học viên, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo của các trường sĩ quan quân đội.

Đối với các trường sĩ quan quân đội, phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên là biện pháp hiệu quả, thiết thực giúp người học vượt ra khỏi “lối mòn” tư duy, có khả năng hướng tới cái mới trong khoa học; hình thành kĩ năng phát hiện vấn đề từ nhiều góc độ tiếp cận, hoàn thiện kĩ năng trình bày lập luận, phản bác, thuyết phục; tránh được tình trạng dễ dãi, hời hợt, xuôi chiều trong học tập, nghiên cứu khoa học và hoạt động thực tiễn; kích thích hứng thú, nâng cao chất lượng học tập của học viên. Phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên còn là yếu tố bảo đảm để học viên các trường sĩ quan quân đội khi tốt nghiệp có năng lực phản biện đáp ứng được yêu cầu Khung trình độ quốc gia Việt Nam theo Quyết định số 1982/QĐ-TTg.

Từ việc nghiên cứu khái niệm, đặc điểm và các yếu tố tác động đến việc tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội, bài báo đề xuất một số biện pháp nhằm phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên ở các trường sĩ quan quân đội thông qua tổ chức hoạt động nghiên cứu khoa học và các biện pháp này đã chứng minh là thiết thực và hiệu quả.

2. Kết quả nghiên cứu

2.1. Khái niệm, đặc điểm và các yếu tố tác động đến tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội

2.1.1. Khái niệm

Từ điển Xã hội học (1994) cho rằng: “*Tổ chức được xem xét như một quá trình nhằm tác động một cách có mục tiêu tới đối tượng, trong đó có người tổ chức và người được tổ chức*” (Nguyễn Khắc Viện, 1994, tr 262). Còn với Từ điển tiếng Việt: tổ chức được hiểu với các nghĩa: “1) *Làm cho thành một chỉnh thể, một cấu tạo, một cấu trúc và những chức năng chung nhất định; 2) Làm cho thành có trật tự, có nền nếp; 3) Làm những gì cần thiết để tiến hành một hoạt động nào đó nhằm có được hiệu quả tốt nhất*” (Viện Ngôn ngữ học, 2003, tr 1.007). Như vậy có thể hiểu, *tổ chức* là quá trình sắp xếp và bố trí các công việc, giao quyền hạn và phân phối các nguồn lực của tổ chức sao cho chúng đóng góp một cách tích cực và có hiệu quả vào mục tiêu chung của tổ chức. Tổ chức theo nghĩa này đồng nghĩa với hoạt động tổ chức.

Luật Khoa học và Công nghệ (2013) định nghĩa: *Nghiên cứu khoa học* là hoạt động khám phá, phát hiện, tìm hiểu bản chất, quy luật của sự vật, hiện tượng tự nhiên, xã hội và tư duy; sáng tạo giải pháp nhằm ứng dụng vào thực tiễn (Quốc hội, 2013). Trong các dạng hoạt động của con người nói chung, của học viên các trường sĩ quan quân đội nói riêng, nghiên cứu khoa học là một dạng hoạt động phức tạp và đặc biệt. Về thực chất, đây là hoạt động trí tuệ sáng tạo của học viên nhằm nhận thức thế giới, tạo ra hệ thống tri thức có giá trị và ứng dụng chúng vào việc cải tạo thế giới khách quan.

Từ cách tiếp cận về “*tổ chức*” với nghĩa của một động từ, trong bài báo này, chúng tôi quan niệm tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong các trường sĩ quan quân đội là quá trình sắp xếp và phân bổ công việc, quyền hành cho các chủ thể để thực hiện nhiệm vụ, nội dung nghiên cứu khoa học trong các trường sĩ quan quân đội, bảo đảm cho hoạt động nghiên cứu khoa học diễn ra nhịp nhàng, hiệu quả và giúp phát triển được năng lực phản biện khoa học của học viên.

Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học cần thiết và phù hợp với điều kiện đào tạo ở các trường sĩ quan quân đội. Bởi, ở các trường sĩ quan quân đội, tham gia nghiên cứu khoa học là nhiệm vụ bắt buộc đối với mọi học viên. Thông qua tham gia nghiên cứu khoa học, học viên được trang bị tri thức mới, được kiểm nghiệm những tri thức đã được trang bị hay mới tích lũy được; bồi đắp thêm về thế giới quan khoa học, niềm tin, lí tưởng, được rèn luyện thái độ, tác phong, phong cách, những phẩm chất, đức tính của nhà khoa học. Hoạt động nghiên cứu khoa học nếu được tổ chức khoa học, chặt chẽ thì sẽ có tác dụng thúc đẩy sự phát triển năng lực phản biện khoa học của học viên. Tóm lại, tham gia nghiên cứu khoa học là một trong những con đường ngắn nhất, trực tiếp, hiệu quả nhất để phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên ở các trường sĩ quan quân đội cả ở hiện nay và trong tương lai.

Mục tiêu của tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong trường sĩ quan quân đội là làm cho hoạt động nghiên cứu khoa học được sắp xếp, phân công, thực hiện thường xuyên, liên tục, chặt chẽ, hiệu quả và có tác dụng phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên. Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong trường sĩ quan quân đội bao hàm việc định hình, thiết kế cơ cấu, chức năng, quyền hạn của mỗi chủ thể cũng như phương thức phối hợp hoạt động của các chủ thể tham gia nghiên cứu khoa học trong các trường sĩ quan quân đội sao cho phù hợp và phục vụ tốt nhất cho mục tiêu phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên. Ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay, học viên được tham gia nhiều hình thức nghiên cứu khoa học như: làm đề tài, chuyên đề, đồ án, khóa luận tốt nghiệp, các bài tập, dự án nghiên cứu, tham gia các hội nghị, hội thảo, viết báo khoa học... Mỗi hình thức có yêu cầu, cách thức tổ chức thực hiện riêng; do vậy, tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong trường sĩ quan quân đội phải bám sát các đặc điểm, yêu cầu, cách thức tổ chức riêng của mỗi hình thức đó.

Nội dung tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội gồm các nội dung cơ bản là: xác định mục tiêu; xây dựng kế hoạch; tổ chức thực hiện kế hoạch; kiểm tra, đánh giá việc thực hiện kế hoạch tổ chức hoạt động nghiên cứu khoa học nhằm phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên.

Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong trường sĩ quan quân đội là hoạt động phức tạp đòi hỏi sự tham gia, phối hợp thống nhất của nhiều lực lượng. Muốn quá trình đó có chất lượng hiệu quả, các trường sĩ quan quân đội cần thực hiện tốt những yêu cầu chủ yếu là: tổ chức

phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học phải bám sát thực tiễn, yêu cầu nhiệm vụ của quân đội, chủ động dự báo sự phát triển của thực tiễn giáo dục và đào tạo; phải bám sát điều kiện, nhiệm vụ, môi trường đào tạo và đặc điểm học viên của mỗi trường sĩ quan quân đội; phải có quy trình, phương pháp chặt chẽ và khoa học; phải bảo đảm tính thiết thực và đồng bộ và hiệu quả.

2.1.2. Đặc điểm và các yếu tố tác động

Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong trường sĩ quan quân đội có một số đặc điểm nổi bật là: - Mục tiêu tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học phải thống nhất và chịu sự chi phối bởi mục tiêu đào tạo của các nhà trường quân đội; - Chủ thể tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội là đội ngũ giảng viên và cán bộ quản lý giáo dục; - Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua chủ yếu được tiến hành thông qua tổ chức hoạt động nghiên cứu khoa học cho ở các nhà trường; - Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học diễn ra trong môi trường sư phạm quân sự và gắn chặt với quá trình giáo dục và đào tạo của các trường sĩ quan quân đội (Bộ Quốc phòng, 2013).

Đây là một quá trình phức tạp nên tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội chịu tác động bởi rất nhiều yếu tố, nổi bật là các yếu tố: - Mục tiêu tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; - Phương pháp, hình thức tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; - Đội ngũ nhân lực tham gia tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội; - Thời gian và các điều kiện phương tiện vật chất bảo đảm ở các trường sĩ quan quân đội; - Công tác kiểm tra, đánh giá đối với hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội.

2.2. Một số biện pháp tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay

Để phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học trong điều kiện hiện nay, các trường sĩ quan quân đội cần thực hiện tốt một số biện pháp cụ thể sau:

2.2.1. Phát huy vai trò của các lực lượng sư phạm ở các trường sĩ quan quân đội

Mục tiêu của biện pháp: Tạo ra sự đồng thuận, thống nhất cao, phát huy được sức mạnh tổng hợp của tất cả các lực lượng sư phạm ở các trường sĩ quan quân đội tham gia vào quá trình tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

Nội dung, cách thực hiện biện pháp:

- Đảng ủy, Ban Giám hiệu; các cơ quan chức năng; các Khoa giáo viên, các đơn vị quản lý học viên và cá nhân học viên các trường sĩ quan quân đội cần xác định rõ và thực hiện tốt chức trách, nhiệm vụ của mình, tích cực phối hợp giáo dục, tuyên truyền góp phần thống nhất, nâng cao nhận thức của các lực lượng trong nhà trường về việc tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

- Tiến hành phân định rõ vị trí, chức năng, nhiệm vụ của các chủ thể tham gia vào hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội. Theo đó, Đảng ủy, Ban Giám hiệu mỗi trường cần thực hiện tốt chức năng lãnh đạo, chỉ đạo, điều hành toàn bộ các hoạt động giáo dục và đào tạo của nhà trường nói chung, hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học nói riêng. Cán bộ trung thực thực hiện tốt việc lãnh đạo, chỉ đạo hoạt động, có phương pháp phù hợp, sát đối tượng trong suốt quá trình tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

- Các cơ quan chức năng ở các trường sĩ quan quân đội (trực tiếp là Phòng Đào tạo, Phòng Khoa học quân sự) cần làm tốt chức năng cơ quan tham mưu, phối hợp, điều hành các lực lượng tham gia vào tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học. Tích cực, chủ động xây dựng kế hoạch, tham mưu với nhà trường; quan tâm, động viên về vật chất, tinh thần nhằm phát huy cao nhất khả năng, năng lực của các chủ thể tham gia vào hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học. Xây dựng hệ thống các văn bản thống nhất, đồng bộ, tạo cơ sở pháp lý, để nâng cao nhận thức và tổ chức cho các lực lượng tham gia hoạt động phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

- Các khoa chuyên ngành cần thường xuyên quán triệt sâu sắc tư tưởng chỉ đạo về mục tiêu đào tạo cho tất cả các lực lượng tham gia giáo dục và đào tạo, phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; cụ thể hoá các yêu cầu về năng lực phản biện khoa học của học viên phù hợp với nhiệm vụ mà đối tượng được đào tạo phải đảm nhiệm sau khi tốt nghiệp ra trường; đặc biệt, chú trọng bồi dưỡng, hoàn thiện cho học viên cả về tri thức, kỹ năng và thái độ phản biện khoa học.

- Đội ngũ cán bộ quản lý các cấp cần thường xuyên kiểm tra, đôn đốc việc tham gia các hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; thực hiện tốt quy chế dân chủ; đặc biệt quy chế trong giáo dục và đào tạo, thưởng phạt nghiêm minh, kịp thời nhằm phát huy mặt tích cực, khắc phục mặt tiêu cực trong tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học do đơn vị quản lý.

- Với mỗi học viên, thông qua hành động cụ thể của mình, cần nỗ lực thực hiện đầy đủ các kế hoạch, nội dung trong chương trình đào tạo, chương trình ngoại khóa; nêu cao trách nhiệm, chủ động khắc phục khó khăn, tự tu dưỡng học tập, nghiên cứu khoa học và rèn luyện vươn lên giành kết quả cao nhất theo yêu cầu đặt ra.

2.2.2. Xây dựng và thực hiện quy trình tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học

Mục tiêu của biện pháp: Đề xuất được quy trình tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên gồm các khâu, các bước cụ thể và khả thi, có thể áp dụng có hiệu quả vào tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên ở các trường sĩ quan quân đội.

Nội dung, cách thực hiện biện pháp: Tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học ở các trường sĩ quan quân đội cần theo quy trình với các giai đoạn sau:

- *Giai đoạn 1. Chuẩn bị:* Nội dung chủ yếu của giai đoạn này là chuẩn bị những điều kiện cần thiết để hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học diễn ra thuận lợi, có chất lượng, hiệu quả. Nhiệm vụ cụ thể của các lực lượng sư phạm như sau:

+ *Đối với Đảng ủy, Ban Giám hiệu các trường sĩ quan quân đội:* Cần nắm bắt tình trạng phát triển năng lực phản biện khoa học của học viên một cách cụ thể trên cả hai mặt ưu điểm và hạn chế; làm rõ những nguồn lực có thể phục vụ phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học mà nhà trường mình đang có hoặc còn thiếu; làm rõ những thuận lợi, khó khăn cơ bản của nhà trường mình, từ đó xác định mục tiêu, chủ trương, biện pháp, lãnh đạo, chỉ đạo công tác tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học một cách khoa học, cụ thể và thiết thực; cụ thể hóa các chủ trương biện pháp đó thành các chỉ thị, mệnh lệnh, nhiệm vụ cụ thể cho các lực lượng tham gia; chỉ đạo các cơ quan, khoa, đơn vị trong nhà trường rà soát, củng cố, bổ sung các điều kiện bảo đảm cho việc tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

+ *Đối với các cơ quan chức năng:* Trên cơ sở chủ trương, chỉ đạo của nhà trường về tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học, các cơ quan chức năng cần cụ thể hóa thành các kế hoạch ở cấp mình, cơ quan mình. Làm tốt chức năng tham mưu cho Đảng ủy, Ban Giám hiệu trong chỉ đạo điều hành, điều phối, hướng dẫn các hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

+ *Đối với các Khoa giáo viên:* Trên cơ sở chỉ đạo của Đảng ủy, Ban Giám hiệu, hướng dẫn của các cơ quan chức năng, các khoa cần chủ động xây dựng kế hoạch tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học phù hợp với chức năng, nhiệm vụ của đơn vị; huy động trí tuệ của tập thể cán bộ giảng viên để hoàn thiện kế hoạch đó, nhất là phương hướng, biện pháp phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; làm tốt công tác giáo dục, xây dựng quyết tâm, tinh thần trách nhiệm cho cán bộ giảng viên; rà soát, củng cố, bổ sung, đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy, hướng dẫn nghiên cứu khoa học trước khi tiến hành các hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên.

+ *Đối với các đơn vị quản lý học viên:* Cần bám sát chỉ đạo, hướng dẫn của cấp trên để xây dựng kế hoạch phối hợp với các khoa và nhà trường trong tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

+ *Đối với học viên:* Tích cực tìm hiểu về vai trò, ý nghĩa của năng lực phản biện khoa học, từ đó tìm hiểu mục tiêu, nội dung, yêu cầu cần đạt được đối với việc phát triển năng lực phản biện khoa học thông qua nghiên cứu khoa học. Chủ động chuẩn bị sẵn sàng về mọi mặt để tham gia quá trình tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho bản thân một cách tích cực, chủ động và hiệu quả.

- *Giai đoạn 2: Thực hiện kế hoạch tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học:*

+ *Đối với Đảng ủy, Ban Giám hiệu nhà trường:* Cần phân công nhiệm vụ cụ thể cho các lực lượng tham gia phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học; thường xuyên kiểm tra, đôn đốc các lực lượng thực hiện kế hoạch tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học đã được xây dựng theo chức năng nhiệm vụ; thường xuyên nắm bắt kết quả phát triển năng lực phản biện khoa học của học viên trên cả hai mặt ưu điểm và hạn chế để có những điều chỉnh kịp thời và phù hợp; điều phối, chỉ đạo hoạt động của các lực lượng trong nhà trường theo hướng tạo điều kiện thuận lợi cho việc phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên; bổ sung, điều chỉnh những nguồn lực, điều kiện thuận lợi cần thiết, phục vụ cho hoạt động này.

+ *Đối với các cơ quan chức năng ở các trường sĩ quan quân đội:* Trên cơ sở chủ trương lãnh đạo chỉ đạo của nhà trường, chức năng, nhiệm vụ của mình các cơ quan cần tập trung làm tốt chức năng tham mưu, giúp Đảng ủy, Ban Giám hiệu trong chỉ đạo điều hành, điều phối, hướng dẫn các hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học của các cơ quan, đơn vị trong nhà trường; thường xuyên kiểm tra, rút kinh nghiệm, điều chỉnh hoạt động phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên theo phạm vi nhiệm vụ được giao và báo cáo, tham mưu cấp trên nhằm điều chỉnh những vấn đề cần thiết, đảm bảo cho quá trình tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên diễn ra trôi chảy, hiệu quả.

+ *Đối với các Khoa giáo viên:* Trên cơ sở chỉ đạo của Đảng ủy, Ban Giám hiệu, hướng dẫn của các cơ quan chức năng, các khoa cần chủ động lồng ghép, thực hiện kế hoạch tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động dạy học, hướng dẫn học viên nghiên cứu khoa học; phân công hợp lý, thường xuyên đôn đốc giảng viên thực hiện phương hướng biện pháp phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học đã được thống nhất; làm tốt công tác giáo dục, xây dựng quyết tâm, tinh thần trách nhiệm, trang bị tri thức, rèn luyện kỹ năng và xây dựng thái độ phản biện khoa học tích cực, phù hợp cho học viên; thường xuyên rà soát, củng cố, bổ sung, đổi mới nội dung, phương pháp giảng dạy, phương pháp hướng dẫn học viên nghiên cứu khoa học theo hướng chú trọng phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên.

+ *Đối với các đơn vị quản lý học viên:* Cần bám sát chỉ đạo, hướng dẫn của cấp trên, phối hợp chặt chẽ, hiệu quả với các khoa và cơ quan trong tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên; thường xuyên quan tâm, tạo điều kiện thuận lợi cho học viên tham gia các hoạt động có tác dụng thúc đẩy sự phát triển năng lực phản biện khoa học.

+ *Đối với học viên:* Cần tích cực học hỏi, tích lũy toàn diện kiến thức, kỹ năng nghiên cứu khoa học; chủ động vận dụng những nội dung kiến thức, kinh nghiệm, kỹ năng nghiên cứu khoa học, phản biện khoa học được trang bị vào thực tiễn học tập, nghiên cứu khoa học; từ đó phát triển được năng lực phản biện khoa học của bản thân.

- *Giai đoạn 3: Kiểm tra, đánh giá, rút kinh nghiệm tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học*

Kiểm tra, đánh giá là phương pháp, hình thức quan trọng giúp thu thập thông tin ngược chính xác, kịp thời về chất lượng hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học của các lực lượng sư phạm trong nhà trường và mức độ hình thành năng lực phản biện khoa học của học viên. Qua kiểm tra, đánh giá, nhà trường còn nắm được những nguyên nhân cơ bản của thực trạng để có biện pháp khắc phục những mặt còn hạn chế, đồng thời củng cố và tiếp tục nâng cao chất lượng, hiệu quả của hoạt động tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học.

Tùy theo chức năng nhiệm vụ của mình và căn cứ vào kế hoạch đã được ban hành mà Đảng ủy, Ban Giám hiệu, các cơ quan chức năng, các khoa, các đơn vị quản lý học viên và từng học viên ở các trường sĩ quan quân đội tiến hành kiểm tra, đánh giá và tự kiểm tra, đánh giá việc thực hiện kế hoạch tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học. Công tác đánh giá này có thể sử dụng đơn lẻ hoặc phối hợp một số phương pháp cụ thể như: Sử dụng thang điểm đánh giá; phản hồi toàn diện; đánh giá dựa trên sự kiện quan trọng; tự đánh giá; phương pháp quản trị mục tiêu.

Đánh giá việc thực hiện kế hoạch tổ chức phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên thông qua hoạt động nghiên cứu khoa học có thể thực hiện định kỳ hoặc đột xuất nhưng bao giờ cũng cần tuân theo các bước cơ bản là lựa chọn và phổ biến phương pháp đánh giá cho các lực lượng liên quan; thiết lập biểu mẫu đánh giá rõ ràng, phù hợp; thực hiện việc đánh giá; phản hồi và ghi nhận kết quả đánh giá.

2.2.3. Rèn luyện kỹ năng phản biện khoa học cho học viên thông qua các hình thức hoạt động nghiên cứu khoa học

Mục tiêu của biện pháp: Kỹ năng phản biện khoa học là bộ phận hợp thành cốt lõi, là yếu tố biểu hiện rõ nhất trình độ năng lực phản biện khoa học của học viên. Biện pháp làm rõ và đề xuất kỹ năng phản biện khoa học cho học viên, qua đó góp phần thiết thực để phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên ở các trường sĩ quan quân đội.

Nội dung, cách thực hiện biện pháp:

- *Giao nhiệm vụ kết hợp với động viên, khích lệ học viên viết báo khoa học, tham gia đấu tranh tư tưởng lí luận:* Đây là cách thức rèn luyện cơ bản, phù hợp với điều kiện hoạt động học tập và nghiên cứu khoa học của học viên ở các trường sĩ quan quân đội. Qua viết báo khoa học, đấu tranh tư tưởng lí luận, học viên được củng cố, mở rộng tri thức, hình thành tính tích cực, chủ động, sáng tạo; có điều kiện tiếp xúc với các vấn đề khoa học còn đang được tranh luận, phát triển; hoàn thiện được kỹ năng phát hiện vấn đề khoa học, kỹ năng thu thập và xử lí thông tin, kỹ năng viết công trình nghiên cứu, kỹ năng lập luận, phản bác... nhằm rèn luyện được kỹ năng phản biện khoa học của bản thân.

- *Tổ chức cho học viên seminar, tọa đàm, sinh hoạt khoa học:* Seminar, tọa đàm, sinh hoạt khoa học nếu được tổ chức tốt sẽ rèn luyện cho học viên nắm vững, thành thạo các kỹ năng phản biện khoa học cơ bản, như: kỹ năng phân tích, tổng hợp, phát hiện vấn đề phản biện; kỹ năng lựa chọn ngôn ngữ, hình thức trình bày, bảo vệ quan điểm... Để phát huy vai trò, hiệu quả của seminar, tọa đàm và sinh hoạt khoa học trong quá trình rèn luyện kỹ năng phản biện khoa học cho học viên đòi hỏi các trường phải chủ động xây dựng, thiết kế các chủ đề seminar, tọa đàm khoa học bám sát vào nhiệm vụ, tính chất, chuyên ngành giảng dạy và điều kiện nghiên cứu của học viên ở nhà trường mình.

- *Tổ chức cho học viên chuẩn bị và thực hiện nghiên cứu các đề tài khoa học:* Dưới sự hướng dẫn của cán bộ, giảng viên, thông qua chuẩn bị, thực hiện nghiên cứu các đề tài khoa học, học viên sẽ được hình thành, củng cố và phát triển toàn diện, đầy đủ các kỹ năng phản biện khoa học. Để việc thực hiện các đề tài khoa học, đội ngũ giảng viên, cán bộ quản lí ở các trường sĩ quan quân đội cần định hướng vấn đề nghiên cứu cho học viên bám sát chương trình môn học; hướng dẫn học viên vận dụng các kỹ năng phản biện khoa học vào việc lựa chọn vấn đề nghiên cứu, xây dựng đề cương công trình; thu thập, xử lí các tài liệu có liên quan. Đặc biệt, cần hướng dẫn học viên vận dụng kỹ năng phản biện khoa học để trả lời các câu hỏi nghiên cứu; biết tự điều chỉnh những hạn chế trong công trình nghiên cứu của bản thân; tổ chức cho học viên bảo vệ công trình nghiên cứu; đánh giá và rút kinh nghiệm.

- *Tổ chức các hội thi, hội nghị, các hình thức giao lưu khoa học cho học viên tham gia:* Các cuộc thi, các hội nghị khoa học được tổ chức thường xuyên, có chất lượng là điều kiện thuận lợi để học viên học tập trao đổi và tích lũy kinh nghiệm hoạt động khoa học, phản biện khoa học cho bản thân. Từ đó, làm cho quá trình rèn luyện kỹ năng phản biện khoa học cho học viên diễn ra nhanh chóng, đạt chất lượng và hiệu quả cao hơn. Việc tổ chức giao lưu, trao đổi kinh nghiệm về kỹ năng nghiên cứu, kỹ năng phản biện khoa học nên căn cứ vào điều kiện cụ thể của từng nhà trường để tiến hành cho phù hợp. Nên thường xuyên tổ chức giao lưu, trao đổi kinh nghiệm, kỹ năng nghiên cứu, kỹ năng phản biện khoa học giữa học viên của các trường sĩ quan quân đội với sinh viên của các học viện, nhà trường ở cả trong và ngoài quân đội.

- *Mời các chuyên gia bồi dưỡng kỹ năng nghiên cứu, kỹ năng phản biện khoa học cho học viên:* Đây là hình thức bồi dưỡng nhanh và hiệu quả cao giúp hình thành cho học viên những kiến thức, kinh nghiệm và kỹ năng nghiên cứu, kỹ năng phản biện khoa học cơ bản, hệ thống, phong phú và vững chắc. Việc mời các chuyên gia bồi dưỡng kỹ năng nghiên cứu, kỹ năng phản biện khoa học cho học viên cần lựa chọn các nhà khoa học có uy tín và kinh nghiệm nghiên cứu. Cần tiến hành theo hướng kết hợp mời cả các chuyên gia của nhà trường, của quân đội và chuyên gia ngoài quân đội.

2.2.4. Phát huy tính tự giác, tích cực và sáng tạo của học viên trong tự phát triển năng lực phản biện khoa học

Mục tiêu của biện pháp: Phát huy được vai trò chủ thể tích cực, chủ động, sáng tạo của học viên trong tự phát triển năng lực phản biện khoa học cho bản thân.

Nội dung, cách thực hiện biện pháp:

- *Giáo dục nâng cao nhận thức cho học viên về vị trí, ý nghĩa của hoạt động tự phát triển năng lực phản biện khoa học:* Cấp uỷ, chỉ huy các cấp trong các trường phải thường xuyên làm tốt công tác giáo dục, quán triệt mục tiêu, yêu cầu đào tạo, từ đó hình thành nhu cầu, động cơ và ý thức đúng đắn cho học viên; thông qua quá trình giáo dục khơi dậy và phát huy được tính tích cực, tự giác, độc lập, sáng tạo của học viên; phải biến quá trình rèn luyện thành quá trình tự rèn luyện, tạo ra sự nỗ lực, cố gắng cao trong học tập, rèn luyện năng lực phản biện khoa học cho học viên.

- *Phát huy vai trò của đội ngũ giảng viên trong quá trình phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên:* Các trường sĩ quan quân đội cần xây dựng đội ngũ giảng viên thực sự trở thành tấm gương mẫu mực về nhân cách, về năng lực phản biện khoa học cho học viên noi theo; tập trung duy trì có nền nếp, có chất lượng các hoạt động đào tạo, nghiên cứu khoa học làm cho việc tự phát triển năng lực phản biện khoa học của học viên trở thành nền nếp, tự giác thực hiện; giảng viên và cán bộ quản lý các cấp phải thường xuyên bám sát thực tiễn hoạt động tự rèn luyện của học viên để động viên kịp thời, đánh giá đúng kết quả tự phát triển năng lực phản biện khoa học của mỗi học viên.

- *Các lực lượng sư phạm trong nhà trường cần thường xuyên định hướng cho học viên về việc lựa chọn nội dung, hình thức và phương pháp tự phát triển năng lực phản biện khoa học:* Cần định hướng cho học viên vận dụng linh hoạt các hình thức, phương pháp tự phát triển năng lực phản biện khoa học phù hợp với năng lực, sở trường của từng giảng viên; giúp học viên cập nhật những thông tin, yêu cầu mới về nghiên cứu khoa học; chú trọng đưa học viên vào các hình thức tập dượt nghiên cứu khoa học mới, có tác dụng thúc đẩy sự phát triển năng lực phản biện khoa học của học viên; giúp học viên có cơ hội và điều kiện để củng cố kiến thức, rèn luyện kỹ năng, hình thành thái độ phản biện khoa học tích cực một cách toàn diện.

- *Thường xuyên quan tâm, tạo điều kiện về vật chất và tinh thần cho học viên tham gia hoạt động nghiên cứu khoa học:* Các lực lượng sư phạm cần thường xuyên quan tâm đến quá trình nghiên cứu của học viên để kịp thời giúp học viên tháo gỡ các khó khăn vướng mắc; khích lệ học viên khi kết quả nghiên cứu đạt được tiến bộ khả quan, khi năng lực phản biện khoa học của học viên có bước phát triển; làm cho học viên nhận thức rõ hơn trách nhiệm của bản thân, từ đó tự giác rèn luyện, tự phát triển năng lực phản biện khoa học cho bản thân lên trình độ cao và hoàn thiện hơn.

3. Kết luận

Tổ chức tốt hoạt động nghiên cứu khoa học là biện pháp thiết thực, hiệu quả để phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên các trường sĩ quan quân đội hiện nay, vì vậy cần sự chung tay, nỗ lực phối hợp chặt chẽ, thường xuyên của tất cả các lực lượng sư phạm ở các trường sĩ quan quân đội. Nếu các trường sĩ quan quân đội phát huy được vai trò của các lực lượng sư phạm, xây dựng và thực hiện tốt quy trình tổ chức hoạt động nghiên cứu khoa học, chú trọng rèn luyện kỹ năng phản biện khoa học cho học viên thông qua các hình thức hoạt động nghiên cứu khoa học và phát huy được tính tự giác, tích cực và sáng tạo của học viên trong tự phát triển năng lực phản biện khoa học thì mục tiêu phát triển năng lực phản biện khoa học cho học viên nhất định sẽ thực hiện được. Đó còn là tiền đề để các trường sĩ quan quân đội hoàn thành nhiệm vụ, nâng cao chất lượng đào tạo, đáp ứng mục tiêu: “*Đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ, nhân viên chuyên môn kỹ thuật có bản lĩnh chính trị vững vàng, tuyệt đối trung thành với Đảng, Tổ quốc, nhân dân và chế độ xã hội chủ nghĩa; có phẩm chất đạo đức cách mạng; có kiến thức, năng lực toàn diện, chuyên nghiệp theo yêu cầu nhiệm vụ; có khả năng tự học tập, nghiên cứu, đổi mới sáng tạo và thích ứng*” (Quân ủy Trung ương, 2022, tr 8).

Tài liệu tham khảo

- Bộ Quốc phòng (2013). *Chiến lược Phát triển giáo dục và đào tạo trong quân đội giai đoạn 2011-2020* (ban hành kèm theo Quyết định số 2533/QĐ-BQP ngày 15/7/2013 của Bộ trưởng Bộ Quốc phòng).
- Nguyễn Khắc Viện (1994). *Từ điển xã hội học*. NXB Thế giới.
- Quân ủy Trung ương (2022). *Nghị quyết số 1657-NQ/QUTW ngày 20/12/2022 về Đổi mới công tác giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ xây dựng Quân đội trong tình hình mới*.
- Quốc hội (2013). *Luật Khoa học và Công nghệ*. Luật số 29/2013/QH13, ban hành ngày 18/6/2013.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy (2018). *Critical Thinking*. nguồn: <https://plato.stanford.edu/>
- Thủ tướng Chính phủ (2016). *Khung trình độ quốc gia Việt Nam* (ban hành theo Quyết định số 1982/QĐ-TTg ngày 18/10/2016 của Thủ tướng Chính phủ).
- Viện Ngôn ngữ học (2003). *Từ điển tiếng Việt*. NXB Đà Nẵng.